

УДК 336.22

ДИСКОНТУВАННЯ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ВИМОГАМИ ОНОВЛЕНИХ П(С)БО

Курган Наталя Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

Анотація – Досліджено оновлені вимоги законодавства України до дисконтування довгострокової дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства. Пояснено необхідність подальшого вдосконалення вітчизняних облікових стандартів у частині затвердження єдиної методології визначення теперішньої вартості заборгованості, ставки відсотка та дисконтованої суми майбутніх платежів.

Ключові слова – дисконтування, теперішня вартість, довгострокові зобов'язання, довгострокова заборгованість, дисконтована сума майбутніх платежів, ставка відсотка

Протягом останніх років українські урядовці активно реформують та модернізують облікове законодавство, прагнучи наблизити вітчизняні положення бухгалтерського обліку до європейських стандартів. З 01.01.2018 р. набули юридичної сили зміни до Закону про бухгалтерський облік № 996 [1], внесені Законом № 2164 від 05.10.2017 р. [2]. Оновленим Законом № 996 [1] було затверджено перелік підприємств України, що зобов'язані складати фінансову звітність у електронному XBRL-форматі за вимогами МСФЗ [3] із застосуванням таксономії. Значущою особливістю звітування за МСФЗ є необхідність використання дисконтування для приведення майбутньої вартості грошових потоків, активів, зобов'язань, забезпечень до їх вартості в поточний період. До 2018 р. бухгалтери не виконували подібних розрахунків.

У процесі подальшого реформування фінансового обліку дисконтування було впроваджене до українських П(с)БО [4]. МФУ Наказом № 379 від 16.09.2019 р. внесло зміни до Інструкції № 291 про застосування Плану рахунків, а також до П(с)БО 7, 8, 9, 10, 11 [4], серед іншого зобов'язавши дисконтувати до-

вгострокові дебіторської та кредиторської заборгованості. Тим самим коло українських підприємств, що мають застосовувати дисконтування, розширилося від відносно невеликої кількості компаній, які звітують за МСФЗ, до множини юридичних осіб, облік яких регламентовано П(с)БО. При цьому мікро- та малі підприємства, що у питаннях звітування керуються П(с)БО 25 [4], також не є вільними від дисконтування, оскільки подібних винятків для них законодавством не передбачено. У контексті зазначених радикальних змін облікового законодавства доцільно детально проаналізувати та систематизувати оновлені вимоги вітчизняних стандартів щодо дисконтування заборгованостей. Особливо актуальним дане дослідження через те, що наукові розробки не встигають за стрімкою та радикальною модернізацією обліку в Україні. Праці Голова С. Ф., Шепелюка В. А., Бутинця Ф. Ф., Плікус І. Й., Кірейцева Г. Г. присвячено різним випадкам виконання дисконтування для цілей підготовки фінансової звітності за МСФЗ. Однак теоретики обліку ще не встигли відреагувати на розширення сфери застосування дисконтування у П(с)БО.

До жовтня 2019 р. обліковці мали застосовувати дисконтування виключно до довгострокових заборгованостей, за якими нараховуються відсотки. За оновленою редакцією П(с)БО 10 та 11, будь-які довгострокові зобов'язання та довгострокова дебіторська заборгованість (і відсоткові, і безвідсоткові) мають відображатися в балансі за її теперішньою вартістю [4]. При цьому під теперішньою вартістю розуміється дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства (п. 4 П(с)БО 11 [4]). Довгостро-

ковою дебіторською заборгованістю є сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу і буде погашена після закінчення 12 місяців із дати балансу (п. 4 П(с)БО 10 [4]). Довгостроковими є усі зобов'язання, які не є поточними (п. 2 П(с)БО 11 [4]). Зазначимо, що поточними вбачаються зобов'язання, що будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом 12 місяців з дати балансу. Отже, дисконтуванню підлягають заборгованості, щодо яких існує впевненість, що вони обов'язково будуть погашені у майбутньому, але не раніше, ніж через 12 місяців з дати балансу. Термін повернення довгострокової дебіторської або кредиторської заборгованості встановлюється довшим за 1 рік та закріплюється у обліку в момент її визнання.

Окрім П(с)БО 10 "Дебіторська заборгованість" та П(с)БО 11 "Зобов'язання", облік довгострокових зобов'язань підприємства також підпадає під регулювання П(с)БО 13 "Фінансові інструменти" [4]. Пояснюється це тим, що дебіторська заборгованість, яка виникла в ході виконання контракту та дає право підприємству отримати грошові кошти від дебітора в майбутньому, визнається фінансовим активом. Відповідно, кредиторська заборгованість, що виникла в ході виконання контракту та зобов'язує підприємство сплатити гроші кредиторів, є фінансовим зобов'язанням. Згідно п. 29 П(с)БО 13 [4], фінансові активи та фінансові зобов'язання при первісному визнанні обліковуються "за їх фактичною собівартістю, яка складається із справедливої вартості активів, зобов'язань або інструментів власного капіталу, наданих або отриманих в обмін на відповідний фінансовий інструмент, і витрат, які безпосередньо пов'язані з придбанням або вибуттям фінансового інструмента (комісійні, обов'язкові збори та платежі при передачі цінних паперів тощо)" [4].

Поняття "справедлива вартість" у застосуванні до заборгованостей підприємства визначено у П(с)БО 19 "Об'єднання підприємств" [4]. Справедливою вартістю довгострокових зобов'язань є "теперішня (дисконтована) сума, яка повинна виплачуватися при

погашенні заборгованості, визначеної за відповідними поточними відсотковими ставками" [4]. Справедлива вартість довгострокової дебіторської заборгованості – це "теперішня (дисконтована) сума, яка підлягає отриманню, що визначена за відповідною поточною відсотковою ставкою за вирахуванням резерву сумнівних боргів та витрат на отримання дебіторської заборгованості в разі потреби" [4]. Отже, згідно викладеного у П(с)БО 19 підходу, справедлива вартість довгострокових дебіторських та кредиторських заборгованостей підприємства – це їх теперішня, дисконтована вартість. Однак методики встановлення ставки дисконтування та розрахункової формули для визначення теперішньої вартості П(с)БО не містить. Так само українські стандарти не містять дефініції та методики розрахунку "дисконтованої суми майбутніх платежів", яку зазначено у визначенні поняття теперішньої вартості у п. 4 П(с)БО 11 [4].

Загальноприйнята формула дисконтування є такою:

$$PV = FV \cdot \frac{1}{(1+R)^n} \quad (1)$$

де PV – (англ. Present Value) теперішня (поточна, дисконтована) вартість;

FV – (англ. Future Value) майбутня вартість;

R – ставка відсотку, виражена у долях від одиниці;

n – число періодів (років) від дати у майбутньому до поточного моменту;

$\frac{1}{(1+R)^n}$ – коефіцієнт (фактор) дисконтування.

Окремі вітчизняні стандарти вказують орієнтири визначення ставки відсотку R . У п. 14 П(с)БО 28 "Зменшення корисності активів" зазначено, що ставка дисконту базується на ринковій ставці відсотка (до вирахування податку), що використовується в операціях з аналогічними активами. За відсутності ринкової ставки відсотка ставка дисконту базується на ставці відсотка на можливі позики підприємства або розраховується за методом середньозваженої вартості капіталу підприємства [4]. У П(с)БО 12 "Оренда" пропонується орендареві для визначення теперішньої вартості суми мінімальних орендних плате-

жів застосовувати ставку відсотка на можливі позики орендаря [4]. Як бачимо, для застосування наведених положень необхідне професійне судження, що бере до уваги конкретні обставини. До того ж рекомендації, наведені законодавцями у П(с)БО 12 та 28, не призначені безпосередньо для переоцінки довгострокових заборгованостей.

На думку автора, для дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості доцільно обрати ставку відсотка за банківськими депозитами на аналогічний термін. Для оцінки теперішньої вартості довгострокової кредиторської заборгованості можна використовувати ставку відсотка, за якою підприємство може позичити кошти на аналогічний термін. Податківці пропонують у листі ДФС від 22.12.2015 р. [5] застосовувати при дисконтуванні довгострокових заборгованостей облікову ставку НБУ або середньорічну ставку рефінансування НБУ.

Оновлені вимоги П(с)БО щодо дисконтування українські підприємства мають застосовувати, починаючи з першої дати балансу після 29.10.2019 р. (дата внесення відповідних змін до облікового законодавства), тобто з 31.12.2019 р. – при складанні річної фінансової звітності за 2019 рік. Довгострокові дебіторські та кредиторські заборгованості необхідно переоцінити та відобразити у балансі за їх теперішніми вартостями. Різниця між номінальною та теперішньою вартостями заборгованостей (суму дисконту) списуються на доходи або витрати періоду.

Зміни, внесені законодавцями до національних П(с)БО, мають відобразитися й в положеннях облікової політики кожного підприємства. Керівництво наказом має затвердити методологію обчислення теперішньої вартості окремих видів довгострокової дебіторської та кредиторської заборгованості, зазначивши порядок визначення ставки відсотку. Бухгалтер при веденні обліку та підготовці фінансової звітності за П(с)БО буде керуватися саме положеннями облікової політики своєї компанії. Недосконалість облікових стандартів щодо порядку виконання дисконтування зумовлює виникнення труднощів у господарчій практиці окремих підприємств

при внесенні змін до облікової політики щодо переоцінки довгострокових боргів.

Таким чином, станом на початок 2020 р. є необхідність подальшого вдосконалення українських облікових стандартів в частині затвердження єдиної методології визначення теперішньої вартості довгострокових заборгованостей підприємства.

Список використаної літератури

1. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 10.01.2020).
2. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" (щодо удосконалення деяких положень)" від 05.10.2017 р. № 2164-VIII. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2164-viii> (дата звернення: 10.01.2020).
3. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/msfo> (дата звернення: 10.01.2020).
4. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx> (дата звернення: 10.01.2020).
5. Лист ДФСУ № 18311/7/99-99-14-03-03-17 від 22.12.2015 р. "Про перевірки окремих питань обліку дебіторської та кредиторської заборгованості". URL: https://taxlink.ua/ua/tax_explained/list-dfs-18311-7-99-99-14-03-03-17-vid-22-12-2015.

Автори

Курган Наталя Володимирівна, к.е.н., доцент кафедри обліку і бізнес-консалтингу, ХНЕУ ім. С. Кузнеця
(natalia.kurhan@hneu.net)

Тези доповіді надійшли 12 січня 2020 року.

Опубліковано в авторській редакції.